

ISSN 1728-9343

СХІД

Аналітично-інформаційний журнал

**економіка
історія
філософія**

EAST

Analytic and informative journal

№ 7 (91) листопад-грудень 2008

Журнал засновано 1995 року
Перереєстровано: 15.09.2005 р., свідоцтво КВ №10398

Засновники: Інститут економіки промисловості НАН України (м. Донецьк); Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України (м. Київ); Український культурологічний центр (м. Донецьк); Запорізький національний університет (м. Запоріжжя)

Видавець: Український культурологічний центр

Друкується за рішенням Вчених рад: Інституту економіки промисловості НАН України; Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України; Запорізького національного університету

Автор концепції, шеф-редактор
Володимир БІЛЕЦЬКИЙ, доктор технічних наук,
професор, дійсний член НТШ
Редактор Галина СІМЧЕНКО

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ЕКОНОМІКА:

Микола ЧУМАЧЕНКО, академік НАН України, доктор економічних наук, професор, м. Київ
Олександр АМОША, академік НАН України, доктор економічних наук, професор, м. Донецьк
Микола БЕЛОПОЛЬСКИЙ, доктор економічних наук, професор, м. Донецьк
Микола ІВАНОВ, член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор, м. Донецьк
Борис БУРКИНСЬКИЙ, академік НАН України, доктор економічних наук, професор, м. Одеса
Сергій БОГАЧОВ, доктор економічних наук, професор, м. Донецьк
Степан ВОВКАНИЧ, академік Папської Академії соціальних наук, доктор економічних наук, м. Львів
Белла ШЕПЕГЕДА, доктор економічних наук, професор, м. Донецьк
В'ячеслав ЛЯШЕНКО, кандидат економічних наук, редактор відділу економіки, м. Донецьк

ФІЛОСОФІЯ:

Мирослав ПОПОВИЧ, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, м. Київ
Володимир РИЖКО, доктор філософських наук, професор, м. Київ
Микола КИСЕЛЬОВ, доктор філософських наук, професор, м. Київ
Анатолій ЄРМОЛЕНКО, доктор філософських наук, професор, м. Київ
Ніна ПОЛІЩУК, доктор філософських наук, м. Київ
Валентин ОМЕЛЬЯНИЧ, доктор філософських наук, м. Київ
Олександр КРИВУЛА, доктор філософських наук, професор, м. Харків
Ігор ПАСЬКО, кандидат філософських наук, професор, редактор відділу філософії, м. Донецьк

ІСТОРІЯ:

Сергій ТИМЧЕНКО, доктор історичних наук, професор, м. Запоріжжя
Федір ТУРЧЕНКО, доктор історичних наук, професор, м. Запоріжжя
Сергій ЛЯХ, доктор історичних наук, професор, м. Запоріжжя
Петро ТРИГУБ, доктор історичних наук, професор, м. Миколаїв
Володимир КРАВЧЕНКО, доктор історичних наук, професор, м. Донецьк
Василь ПІРКО, доктор історичних наук, професор, редактор відділу історії, м. Донецьк

Наші партнери: Центр гуманітарної освіти НАН України, Академія економічних наук України, Донецьке відділення Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ)

Набір та верстка Юлія Молодан
Коректор Катерина Брітківа, к.філол.н.
Обкладинка Ірина Венгренюк

Адреса редакції: 83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45
тел/факс: (062) 337-04-80, 338-06-97.
e-mail: ukcdb@steils.net
Дайджест журналу: www.vesna.org.ua

З М І С Т

№7 (91) листопад-грудень 2008 р.

ЕКОНОМІКА

Володимир Білецький, Анна Козловська
Вугільна промисловість України і Польщі:
сучасний стан та перспективи 3

Світлана Смерічевська Стратегічні напрями розвитку
вищого навчального закладу в умовах
трансформації економіки України 11

Максим Матвієць, Юлія Нейман
Маркетинг ринку товарів і послуг
(компаративний аналіз) 15

Марина Зайцева, Наталія Левченко Зв'язки з
громадськістю як передумова успіху маркетин-
гової діяльності вітчизняних підприємств 19

Ілля Лозинський Удосконалення екологічного
менеджменту на гірничо-збагачувальних комбінатах 22

Дмитро Турченко Особливості макроекономічних
процесів нарощування і трансформації
енергетичного потенціалу економіки України 26

Олена Горчакова Тернарна система
господарської організації 29

Роман Андрушків Соціально-екологічні загрози
життєдіяльності населення Тернопільської області 32

**Валентин Гончаров, Володимир Припотень,
Олена Каховська** Стан та перспективи розвитку
колективно-договірного регулювання
трудових відносин в Україні 35

Тамара Дерев'янка Удосконалення механізму
грейдової системи оплати праці 39

Олексій Антипов Оцінка ефективності проектів осво-
єння нових родовищ твердих корисних копалин 42

Олексій Ілюхін Особливості організаційно-еконо-
мічного розвитку промислових корпорацій 45

Ірина Івашук, Ольга Івашук Фрагментація глобаль-
ного простору через утворення митних альянсів 49

Людмила Назарова Видавничо-поліграфічний
комплекс Донецької області: динаміка розвитку
в 1998-2008 рр. і сучасний стан 57

Ірина Прозорова, Людмила Шестопалова
Методи бізнес-реінжинірингу в маркетингу 60

ІСТОРІЯ

Ярослав Романовський, Олександр Хлопецький
Історія формування та розвитку військового
судочинства на території України 63

Дмитро Білий Особливості формування та еволю-
ції еліти Чорноморського козацького війська 67

Костянтин Нікітенко Діяльність товариств взаємного
кредиту в Україні в умовах відбудовчого періоду 71

Оксана Левицька Методи радянської Західної
України у 1939-1940 рр. (на основі архівних
документів Станіславської області) 75

Микола Алфьоров Населення Донбасу
в 1939-1950 рр. 82

Ольга Покотило Партія "Християнський демократичний
союз" та її місце в процесі об'єднання Німеччини 86

Сергій Алексєєв Становлення та розвиток малого
і середнього підприємництва в Україні
у 1991-2004 рр.: історичний аспект 90

Петро Гаврилишин Громадсько-політична і куль-
турна адаптація українців в Італії (1991-2007 рр.) 97

Сергій Бочаров Ставлення польського суспільства
до ідеї вступу Польщі в ЄС (1989-2008 рр.) 102

ФІЛОСОФІЯ

Валентин Лук'янець Мега-наука: джерело
гуманітарних тривог? 105

Тарас Мошовський Католицький чинник в
українській націогенезі ранньомодерної доби 110

Ігор Федь Ікона як суб'єкт просторово-часових
вимірів реципієнта 114

РЕЦЕНЗІЇ 119

CONTENTS

№7 (91) November- December 2008

ECONOMICS

Volodymyr Bilets'kyj, Anna Kozlovs'ka Coal mining industry of Ukraine and Poland: contemporary situation and prospects 3

Svitlana Smerichevs'ka Strategic trends of a higher educational institution's development under the conditions of transformation of the economy of Ukraine 11

Maxym Matviyets', Julia Neiman Marketing peculiarities in the native market 15

Maryna Zaitseva, Nataliya Levchenko Relations with the public as the grounds of success of marketing activities of native enterprises 19

Iliya Lozyns'kyj Improvement of ecological management at mining and concentrating complexes 22

Dmytro Turchenko Peculiarities of macroeconomic processes: intensifying and transformation of power potential of the economy of Ukraine 26

Olena Horchakova Ternary system of economic organization 29

Roman Andrushkiv Social and ecological threats for vital activity of the population of Ternopil region 32

Valentyn Goncharov, Volodymyr Prypoten', Olena Kakhovs'ka The situation and prospects of development of collective agreement regulation of labor relations in Ukraine 35

Tamara Derev'yanko The improvement of the mechanism of the grade system of labor payment 39

Olexij Antypov Estimation of efficiency of projects of development of new deposits of hard minerals 42

Olexij Ilyukhin Peculiarities of organizational and economic development of industrial corporations 45

Iryna Ivashchuk, Olga Ivashchuk Fragmentation of global space by creating customs alliances 49

Lyudmyla Nazarova Publishing and polygraphic complex of Donetsk region: dynamics of development in 1998-2008 and contemporary situation 57

Iryna Prosorova, Lyudmyla Shestopalova Methods of business - reengineering in marketing 60

HISTORY

Yaroslav Romanovs'kyj, Olexandr Khlopets'kyj History of formation and development of martial legal procedure in the territory of Ukraine 63

Dmytro Bilij Peculiarities of formation and evolution of the elite of the Black Sea Cossacks' army 67

Kostyantyn Nikitenko The activities of mutual loan societies in Ukraine in the conditions of restoration period 71

Oksana Levyts'ka Methods of sovietization of Western Ukraine in 1939-1940 (on the basis of the archive documents of Stanislavsky region) 75

Mykola Alfiorov The population of Donbas in 1939-1950 82

Olga Pokotylo The party of CDU and its place in the process of integration of Germany 86

Sergij Alekseev Formation and development of small and medium entrepreneurship in Ukraine in 1991-2004: historical aspect 90

Petro Havrylyshyn Social, political and cultural adaptation of the Ukrainians in Italy (1991-2007) 97

Sergij Bocharov Attitude of Polish society towards the idea of Poland's joining the EU (1989-2008) 102

PHILOSOPHY

Valentyn Luk'yanets' Mega-science: the source of humanitarian anxiety? 105

Taras Moshovs'kyj The Catholic factor in the Ukrainian natogenesis of the early modern epoch 110

Ihor Fed' An icon as the subject of space - time dimensions of a recipient 114

REVIEWS 119

КОНЦЕПЦІЯ

Журналу базується на багатоплановому науковому, фаховому висвітленні актуальних проблем сучасного українського суспільства й світу. Основні рубрики охоплюють галузі економіки, політики, екології, соціології, теорії еліт, історії, релігієзнавства, права, культури, проблем молоді. Видання призначене для науковців та практиків, зокрема українського істеблішменту, й покликане сприяти формуванню нової української еліти.

- ✓ Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів.
- ✓ Редакція матеріали не повертає.
- ✓ Редакція не завжди поділяє думку авторів.
- ✓ У разі передруку посилання на журнал "СХІД" обов'язкове.
- ✓ Проект підтримано міжнародними фондами "Відродження" (1996 р.), "Євразія" (1997 р.), Науковим товариством ім. Шевченка (НТШ).

Відповідно до постанов Президії ВАК України від 9.06.1999 №1-05/7, від 9.02.2000 №2-02/2, від 19.01.2006 №2/05/10 журнал входить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук у галузях:

**економічні науки,
історичні науки,
філософські науки**

Журнал "Схід" одержав дипломи переможця конкурсу "Книжкова справа Донбасу-1998, 1999, 2001, 2005" в номінаціях "Журнал регіону", "Суспільно-політичне періодичне видання" та "За краєцю публікацію з нагоди 10-ї річниці незалежності України".

У 2004 році на "Фестивалі слов'янської книги" журнал "Схід" відзначено дипломом за активну просвітницьку і наукову роботу на Донбасі.

У 2007 році журнал "Схід" нагороджено дипломом загальнонаціонального конкурсу "Українська мова - мова єднання".

ваних малих та середніх підприємств в Україні у 2000 році: Результати опитування // Наукові матеріали Інституту Економічних Досліджень та Політичних Консультацій. – 2001. – № 12. – С. 3.

20. Там само.

21. Див.: Національна Програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Затв. Законом України від 21 грудня 2000 р. № 2157-III // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 45 / 14 березня. – С. 8-9.

22. Діяльність малих підприємств: Статистичний збірник / За ред. І. М. Жук; Відп. за вип. М.С. Кузнєцова. – К.: Держкомстат України, 2006. – С. 11.

23. Там само.

24. Таблицю складено за даними: Статистичний щорічник

України за 2002 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головка. – К.: Консультант, 2003. – С. 338; Статистичний щорічник України за 2004 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головка. – К.: Консультант, 2005. – С. 329; Держкомстат України: <http://www.ukrstat.kmu.gov.ua/>.

25. Долгоруков Ю. О развитии малого предпринимательства / Ю. Долгоруков, О. Кужман // Экономика Украины. – 2005. – № 12. – С. 13.

26. Там само.

27. Геєць В. Соціогуманітарні складові перспектив розвитку до соціально-орієнтованої економіки в Україні / В. Геєць // Экономика України. – 2000. – № 2. – С. 8.

S. Alekseev

FORMATION AND DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE IN 1991–2004: HISTORICAL ASPECT

Basic social-economic and political factors of development of small and middle business in Ukraine in 1991-2004 years was analyzed. Picked out development stages of small and middle business: I - 1978-1998 years, II - 1990-2001 years, III - 2001 year - to today. Considered typical peculiarities of each from these stages.

Key words: Ukraine, business, development stages, typical peculiarities.

© С. Алексєєв

Надійшла до редакції 05.10.2008

УДК 94(450):94(477) «1991–2007»

ГРОМАДСЬКО–ПОЛІТИЧНА І КУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В ІТАЛІЇ (1991–2007 рр.)

ПЕТРО ГАВРИЛИШИН,

магістрант Прикарпатського державного університету ім. В. Стефаника, м. Ужгород

У статті проаналізовано громадсько-політичне та культурне життя українських трудових емігрантів в Італії. Автор констатує, що більшість українців залишаються поза українським громадським життям Італійської Республіки. Проте свідомо їх частина прагне консолідувати українських заробітчан. Визначна роль в їх об'єднанні належить греко-католицькій церкві.

Ключові слова: українська трудова еміграція, Італія, адаптація, УГКЦ, громадсько-політичні і культурні потреби.

Після набуття Україною незалежності одним із здобутків демократизації суспільного життя стало забезпечення права вільного пересування громадян. Україна стала складовою процесів глобалізації, характерною рисою яких є міжнародна трудова мігра-

ція. Величезна кількість українців скористалась цим правом, виїхавши працювати до країн Європи та інших держав світу. Однією з держав, де опинилась значна кількість українських громадян, стала Республіка Італія. Донедавна ці явища ігнорувались на

№7 (91) листопад-грудень 2008 р.

українському державному рівні, а факт виїзду вважався тимчасовим наслідком економічних труднощів, які згодом мають бути подолані. Проте праця за кордоном на сьогодні більше семи мільйонів наших громадян переконує в неправильній оцінці цих явищ, потребі вироблення прагматичної державної політики щодо них. А це, безсумнівно, неможливо без фахових та різнобічних досліджень так званої „четвертої хвилі” еміграції з України.

Українська трудова еміграція до Італії уже стала складовою новітньої історії обох країн. Наукових праць, присвячених проблемі українського заробітчанства в Італії, небагато [1-22]. Започаткували її вивчення самі заробітчани, а саме О. Пронюк [15], І. Лазоринин [9]. Окремі аспекти висвітлені в кількох публікаціях: соціологією проблеми займаються О. Федюк та О. Пронюк [15]; економічну специфіку висвітлює А. Гайдучкий [3]. Однак ряд аспектів піднятої теми не знайшли дотепер цілісного висвітлення.

Метою нашого дослідження є аналіз громадського життя українських заробітчан та вплив на нього політичних подій в Україні; вивчення етносоціального становища, духовно-культурних запитів та адаптації заробітчан до нових життєвих реалій.

Українська трудова міграція в Італію, як і в інші країни, є законним явищем, спричиненим розвалом Радянського Союзу, крахом старої економічної системи, кризи, що супроводжує перехідний стан України від тоталітаризму до демократії. Тисячі людей, прагнучи покращити свій добробут та матеріальний стан, який різко впав, усіма можливими, часто нелегальними шляхами почали вирушати на працю в більш економічно благополучні держави. Італія, маючи дефіцит робочої сили в соціальній та обслуговуючій сферах (догляд за особами похилого віку, хворими, дітьми, прибирання), стала на сьогодні працедавцем для 0,5-1,0 млн наших громадян. Глава УГКЦ Любомир Гузар так оцінив процеси еміграції українців на роботу до Італії: «Сам факт, що виїжджають, не є чимось надзвичайним, бо впродовж останніх 100-110 років багато нашого народу виїхало... Факт виїзду не є сам по собі трагедією, є трагедія певна в тому, що така багата країна, як наша має погано врегульовані економічні обставини, що нормальний пересічний громадянин, а це не є якийсь найбідніший клас, виїжджає, як було, скажімо, в 1890-х роках» [10, с. 14]. Він зазначає, що основними проблемами є нелегальність, різноманітні психічні стреси, пов'язані з нею. Також кардинал наголошує на соціальних чинниках проблеми, а саме на розпаді сімей, що спричиняється виїздом одного члена родини – батька або матері, коли діти залишаються без належної опіки.

Піком виїзду були 2000-2001 рр. За розрахунками економіста А. Гайдучкого, в Італії зараз близько 500 тис. наших заробітчан, що робить їх четвертою міграційною групою після марокканців, румунів та албанців. За його ж розрахунками, з Італії щороку в Україну пересилають 3,4 млрд доларів [3]. Пропозиція роботи визначила «жіночий» характер української трудової еміграції в Італії, що є феноменом у світовій історії.

Розгляд громадсько-політичного й культурного життя українців в Італії слід розпочати з історичних передумов. На початку 1990-х рр. на Апеннінсько-

му півострові проживало біля 250 світських українців, а також невелика кількість представників католицького духовництва, переважно в Римі та Ватикані [20, с. 149]. В Італії ніколи не існувало численної української громади з постійним населенням. Українці здебільшого перебували тут тимчасово як члени в основному релігійних організацій. Багатотисячні ж припливи українців, спричинені подіями Першої та Другої світових воєн, мали короточасний характер і завершувалися таким же масовим відтоком на материнську землю або в інші країни.

Історично так склалось, що українська присутність в Італії була традиційно представлена українською греко-католицькою церквою (далі – УГКЦ). Це відіграло велику роль у період масового припливу українських заробітчан до Італії, оскільки для них необхідною була різнобічна підтримка. Таку підтримку, насамперед духовну, надала греко-католицька церква, яка й стала організатором громадсько-політичного та культурного життя українських заробітчан. За редакцією о. Є. Небесняка було розпочато видання бюлетня «Христос – наша Надія», що переріс із листопада 2001 року в щомісячний християнський часопис українців в Італії «До Світла» (редактор о. Василь Поточняк). Метою цього журналу стало «гуртувати українську громадськість в Італії під світлом Ісуса Христа» [11, с. 12]. Тираж видання нараховував 3500 примірників

Одним із кроків УГКЦ було те, що Італійською Конференцією Єпископату від 30 вересня 2001 року о. Василя Поточняка було призначено пасторальним Координатором українців – греко-католиків в Італії [20, с. 35]. До його завдань входило відшукувати українські громади, які потребують служби рідної церкви, по всій Італії, з'ясувати, скільки потрібно українських священиків на теренах Італії, а наявних розподілити, щоб хоч трохи забезпечити потреби віруючих.

Станом на 15 травня 2002 р. в Італії було 55 українських греко-католицьких громад, у яких службу відправляли 30 священиків [8, с. 17]. На квітень 2003 р. таких громад нараховувалось 72 [7, с. 41]. У Римі регулярно організовувалися збори отців-капеланів в Італії. Таким чином, чисельність греко-католицьких громад перетворила українську спільноту у конфесійному зрізі на одну з найбільших в Італії церков.

Станом на 15 січня 2004 р. албанці мали 65 церковних громад, в'єтнамці – 1, литовці – 1, південноамериканці – 17, поляки – 17, румуни – 18, угорці – 8, філіппінці – 76 (із них 31 – у Римі та в окрузі), шріланкійці – 30. У свою чергу українці мали 80 церковних громад у 78 містах, 13 священиків регулярно служили у 11 містах: Римі (2), Неаполі (2), Віареджо, Венеції, Мілані, Тренто, Салерно, Брешії, Мантові, Новарі, Мондрагоме. На 20 вересня 2004 р. в Італії діяло уже 84 громади [14, с. 40-41]. Громади часто допомагали і допомагають своїм священикам. Так, українське церковне братство в Мілані весною 2002 р. збило гроші на церковний посуд, Плащаницю і новий фелон [5, с. 10]. А в Реджо Емілії до Великодня вишили іконостас [21, с. 21].

У 2003 р. на прохання синоду єпископів УГКЦ Святійший Отець Іоанн-Павло II іменував єпископа Гліба Лончину апостольським візитатором для ук-

раїнців – греко-католиків в Італії [4, с. 5]. А у 2004 р. до його «сфери впливу» долучилися Ірландія та Іспанія. На сьогодні владику Гліб є єпископом-помічником Верховного Архієпископа Києво-Галицького, а також керівником відділу церковних комісій. У митрополічій курії один з відділів займається справами мігрантів, а серед його завдань є координація пасторальної праці на всіх закордонних теренах, зокрема в Португалії та Греції.

Також УГКЦ організовує прощі та паломництва українських заробітчан до святих місць в Італії. Так, 14 жовтня 2001 р. група українських жінок здійснила прощу до Сан Джованні Ротондо – містечка, освяченого іменем Отця Піо [16, с. 15]. Також відбувалися прощі по святих місцях Люрду, Помпей, Падови та ін.

У травні 2002 р. УГКЦ започаткувала щорічне святкування Дня Матері в Римі, на яке з'їжджаються тисячі українців з усієї Італії, запрошуються артисти з України. Так, на першому святкуванні виступали Оксана Білозір, Павло Дворський, Юлія Бородай, гуморист Григорій Драпак [1, с. 3]. У 2004 р. Свято Матері проходило і в інших містах Італії: Мілані, Брешіа, Терні, Болоньї, Реджо-Емілії, Феррарі, Неаполі, Венеції. Виступали Олександр Пономарьов, Тарас Петриненко, гурт «Соколи» [13, с. 6-12].

З ініціативи УГКЦ 11 травня 2003 р. у Римі проходив Перший Форум українців Італії на тему «Збережімо українську родину». На нього прибули делегати 28 українських парохій і 8 громадських організацій. У роботі також брали участь Надзвичайний та повноважний посол України в Італії Б. Гудим, депутати Верховної Ради О. Білозір і М. Жулинський, депутат Італійської Республіки Є. Річчі, ієрархи УГКЦ, представники муніципалітету Риму, «Карітасу», а також ЮНЕСКО і Європейського Конгресу Українців [10, с. 4-14]. Мета форуму полягала в тому, щоб, «з'їхавшись з усіх кінців Італії, обговорити стан справ, порадитись і вирішити, як... жити далі», а також об'єднатись, щоб «навчитися захищатись перед бідами, перед роботодавцями, щоб подбати про своє майбутнє тут, в Італії, і в Україні» [10, с. 4]. Урахувавши найбільш слушні пропозиції, які були напрацьовані при обговоренні, Перший Форум українців в Італії звернувся до уряду України і української громадськості з резолюцією. У ній для покращення стану тимчасової трудової української еміграції вимагалось негайно підписати міждержавну угоду Італії і України, в якій увага акцентувалась б на захисті прав українських працівників, урегулюванні трудової квоти, боротьбі з рекетом та митними поборами на кордонах, допомозі в організації українських шкіл, відкритті повноцінного консульського відділу у Неаполі, придбанні нового більшого приміщення для консульського відділу в Римі. Також було прийнято рішення з метою подальшого згуртування українства створити Християнське Товариство українців Італії [10, с. 14].

Організатором Другого Форуму 8 травня 2004 р. стало вже новоутворене Християнське товариство українців в Італії, очолюване О. Городецьким [12, с. 23]. У спеціальному відеозаписі учасників заходу привітав лідер блоку «Наша Україна» В. Ющенко. У прийнятій резолюції форум констатував, що більшість вимог делегатів I Форуму так і залиши-

лась без відповіді. До попередніх делегати додали забезпечення конституційного права всіх бажаючих українських громадян в Італії проголосувати на виборах Президента України, відкривши необхідну кількість виїзних виборчих дільниць [17, с. 24].

Наявність більше трьох мільйонів самих тільки легальних мігрантів, яких зрештою держава ігнорує, підштовхує їх до об'єднання, щоб виступати як політична сила, яка може пролобіювати їхні інтереси. Італійська влада ввела посаду «додаткових радників від іноземних громад» при меріях найбільших міст, які мають право бути присутніми на засіданнях ради мерії і висловлювати свою думку.

Культурне життя наших заробітчан в Італії до 2002 р. було мінімізоване через незгуртованість українців. Лише з 2002 р. українці розпочали організувати культурні об'єднання. Так, у м. Салерно з 2002 р. діє культурна асоціація «Калина», що має однойменний ансамбль. Протягом п'яти років існування асоціація взяла участь у більш ніж 160 культурних акціях: концертах, вечорах, міжкультурних зустрічах, фестивалях, релігійних конференціях. У 2004, 2006 і 2007 рр. у Римі відбувалися фестивалі української народної творчості «Гілка калини» [22, с. 8].

На квітень 2006 р. нараховувалось 56 українських громадських організацій: Християнське товариство українців в Італії, Товариство українців в Італії, асоціація «Україна в Італії», Асоціація українських жінок в Італії, асоціація «Україна плюс», культурні асоціації «Горизонти», «Калина» та ін. [22, с. 8]. Кожна громадська організація незалежно від виду діяльності згуртовує навколо себе і сприяє вирішенню конкретних справ, через свою діяльність презентує Україну, демонструючи нашу культуру, традиції, і сприяє інтеграції українців в італійський соціопростір. Громадський рух в Італії тісно пов'язаний з місіонерською діяльністю УГКЦ, яка й на сьогоднішній день є основною організаційною силою. Чимало громадських організацій виникло на базі парафіяльних об'єднань, багато священників надають відчутну допомогу, самі беруть участь у багатьох їхніх заходах.

У ході IV Всесвітнього форуму українців 19 серпня 2006 р. була створена Міжнародна громадська організація «Нова хвиля», завданням якої стало відбивати інтереси «четвертої хвилі» української еміграції [2, с. 44]. Є в ній представники і від громадських організацій Італії. Але всіма відзначається відсутність і слабкість координації між громадськими організаціями.

У таких умовах у Римі в травні 2007 р. була створена перша політична партія «Нові італійці», біля витоків якої стояли емігранти з різних країн світу. Серед них є представники України – М. Працюк, яка обіймає посаду національного секретаря, та М. Сороневич, що займається зв'язками з громадськістю. М. Працюк уже п'ять років очолює профспілку іноземних робітників S.I.L.E., членами якої є 12 тисяч українців та громадян інших національностей [6, с. 5].

В Італії виходить багато україномовних видань, серед яких найбільшою популярністю користуються «До Світла», «Українська газета». Християнським товариством українців в Італії деякий час видава-

лась газета «Українські вісті». Зараз її колишній редактор О. Городецький з грудня 2007 р. видає щомісячник «Український голос в Італії». Голова міжнародної громадської організації «Четверта хвиля» від Європи Михайло Петруняк з 2007 р. видає газету «Українець», що розповсюджується в Іспанії, Італії та Португалії.

Українська трудова еміграція відбилась і на мистецькій творчості. Насамперед, це доробки самих емігрантів. Так, вийшли два томи Антології творчості заробітчан «Світло на чужих стежках», збірка поезій заробітчанки Ніни Матейцевої «Вірші із вирію». Книгою, яка дає змогу подивитись на себе очима іноземки, назвали італійські журналісти роман українки-заробітчанки Марини Соріної «Хочу заміж за італійця». Йона Кожокару, румун за національністю та українець за громадянством, із Чернівців, створив альбом карикатур «Із життя одного нелегала в Італії». Сповнені іронією і сарказмом, вони висміюють недоліки італійської влади в ставленні до іммігрантів, роботодавців, які «витискають останні соки» із заробітчан [19, с. 4].

Відомий італійський режисер, володар премії Оскар Дж. Торнаторе представив на суд публіки фільм «Незнайомка» про долю емігрантки з України. Стрічку одразу звинуватили в жорсткості. У ній розповідається про дівчину з України, що потрапила в сексуальне рабство в Італії, та її подальшу долю [18, с. 6].

В історії незалежної України вибори президента 2004 року стали дуже важливим рубіжним моментом, що одержав назву «Помаранчева революція». Наявність великої кількості українських громадян в Італії приводила до того, що події в Україні автоматично відбивались і знаходили своє виявлення в українському середовищі цієї середземноморської країни.

Згідно з Постановою Центральної виборчої комісії України від 27 серпня 2004 року № 415 і відповідно до статті 20 Закону України «Про вибори Президента України» для проведення голосування та підрахунку голосів при Посольстві України в Італії у Римі та Генеральному консульстві України у Мілані було створено виборчі дільниці. Вони увійшли до Окремого закордонного виборчого округу [9, с. 4].

Тогочасну атмосферу серед українців-заробітчан в Італії й хід виборів можна проілюструвати на прикладі Болоньї, що стала одним із найбільших центрів «помаранчевого» руху в Італії. Українці цього міста та округи мали можливість виконати свій громадянський обов'язок у Мілані на виборчій дільниці № 37 при Генеральному консульстві України на вулиці Привата Марія-Тереза, 8 [9, с. 4]. За неофіційною статистикою в Болоньї та районі є більше 4 тисяч українців з «пермессо» (permesso di soggiorno – дозвіл на проживання). За такої кількості наших заробітчан у Болоньї доречно було відкрити окрему виборчу дільницю в цьому північному місті Італії. Така можливість передбачена і статтею 24 закону «Про вибори Президента України». Варто зауважити, що на основі церковної греко-католицької громади в Болоньї самоорганізувався своєрідний центр українського громадського руху на підтримку В. Ющенка. Найактивнішими його членами були О. Пронюк, І. Лазоришин, О. Єдин. Безпосередню допомогу їм

надавав о. Василь Поточняк. Саме ними ініціювався та здійснювався збір підписів для відкриття виборчої дільниці в Болоньї.

Безпосередньо перед першим туром виборів у Болоньї було виготовлено дві листівки – «Гроснись і прозрий. Спам'ятайся народо!» та «На вибори – як на працю». У першій, зокрема, йшлося: «Є надія, що час виборів Президента України, як час прощі, об'єднає нас – різних за поглядами, матеріальним достатком і віком – навколо України». Лідери громади щосуботи й щонеділі працювали на стоянках українських мікроавтобусів (що привозять і передають «передачі»). Навіть із дозволу водіїв розклеювали агітки на дверцятах мікроавтобусів. Хоча були й такі водії, що боялися [9, с. 7].

14 жовтня стало відомо, що виборчої дільниці у Болоньї не буде, це активізувало роботу. 16 жовтня розповсюджено перші 200 листівок, почалися щоденні чергування біля пам'ятника Нептуну [9, с. 8].

Виборці з Болоньї виїжджали організованими групами. Ігор Лазоришин як журналіст за фахом запропонував у вагоні, що віз українських виборців до Мілану, відповісти стисло на питання «Що для вас вибори Президента України?». У цих відповідях ми можемо простежити надії та сподівання українських заробітчан в Італії. Наведемо деякі з них. З. Грищук: «Майбутнє моїх дітей...», В. Гребешок: «Майбутнє, зміни в усьому, бо інакше – муки...», О. Палей: «Щоб не встидно бути україркою...», Я. Бондар: «Зміни, які б повернули додому...», О. Васьків: «Свято і надія на здоровий розум...», Л. Вахнянин: «Внуки, діти, родина...» тощо. [8, с. 13].

Загалом на дільниці в Мілані було зареєстровано 1666 виборців, та проголосували 757, з яких 89 українців з Болоньї [9, с. 9-10]. За кандидатуру В. Ющенка – 683, В. Януковича – 25, О. Омельчука – 2, Н. Вітренко – 1, О. Симоненка – 1, О. Мороза – 1. Виявилось 33 недійсні бюлетені [9, с. 10]. Нагадаємо, що в першому турі виборів в Україні за Ющенка віддали 39,87 % голосів і 39,33 % за Януковича.

Готуючись до наступного туру виборів, у Болоньї випустили ще одну листівку, створену О. Пронюк «Де ти, наш український народо?». Наведемо фрагмент: «Де ти у ту гірку годину, коли вирішується доля нашої Батьківщини, наших діточок і родин? Невже тобі, українцю, байдуже, чому твої діти і старенькі батьки усі як один (90 %) 31 жовтня прийшли на виборчій дільниці? А де був ти?»

Вибори 21 листопада відбувались із певним емоційним напруженням. На дільницю № 37 з'явилося 2072 виборці, за В. Ющенка проголосували 2035, за В. Януковича – 31. А загалом у списках було зареєстровано 3717 осіб. У Римі за В. Ющенка – 3282, за В. Януковича – 74 [9, с. 22]. Отже, українці в Італії 21 листопада абсолютну більшість голосів віддали за Віктора Ющенка.

ЗМІ в Італії не залишилися осторонь українських виборів. Італійські телеканали РАІ-2 та РАІ-5 першочергово передавали інформацію про події в Україні, де В. Януковича називали «русофілом», а В. Ющенка – прихильником політики Євросоюзу й національних сил. Центральні італійські газети «La Repubblica», «Corriere della sera» та інші 22 листопада вийшли під заголовками: «Україна на святі Ющенка», «Київ: опозиція перемагає» та ін. Окрім цього, подаються

й деякі відомості про історію України [9, с. 22-23].

23 листопада в усі ЗМІ України було надіслано „Звернення українських матерів і батьків Болоньї (Італія) до синів і доньок України». Наведемо уривок: „Діти наші, відчуйте тепло своїх батьків і матерів. Ви не самі й ніколи не будете сиротами у великій справі – відстоюванні права бути Українцем. Слава Україні! Вам слава, упкілн і шана, юні українці...» [9, с. 24].

19-20 листопада 2005 р. в Римі святкували річницю Помаранчевої революції. Після богослужіння присутні переглянули фільм «Українці в Італії – вибори та революція», який відзняла пані Ярослава Топишка, а також оглянули сотні фотографій тих подій.

Одним із проявів політизації проблем заробітчан було створення напередодні парламентських виборів 2006 р. документального фільму про українських заробітчан в Неаполі «Мати й мачуха». У ролі його автора та ведучої виступила Юлія Тимошенко.

Висновки

Отже, бачимо, що українська трудова еміграція в Італії зберігає риси українського етносу, самоорганізовується, відтворює свої національні традиції, творить свою культуру. Визначальна роль в об'єднанні заробітчан належить УГКЦ, присутність якої в Італії обумовлена історично. Не один заробітчанин, що потрапив в абсолютно інше для себе середовище, відчув «культурний» стрес, великою мірою адаптуватись йому допоміг рідний священик. Водночас, знаючи приблизну чисельність українців в Італії, необхідно визнати, що більшість українців залишаються поза українським громадським життям. Цьому сприяє специфіка роботи, неможливість контактувати з іншими українцями, а інколи й просто небажання, у випадку, коли людей цікавить виключно заробіток. Ганебними явищами українського побуту є продаж робіт, коли місце праці інколи коштує як місячна зарплатня. Той факт, що частина людей перебуває в Італії 5-10 років, а дехто забрав з України дітей, придбав житло, говорить про формування та утворення української діаспори в Італії. Ставлення італійців до наших заробітчан є різним, але фактом є те, що українців вони не запрошували. Тим не менше, українська громада почала самоорганізовуватись, щоб відстояти свої права та інтереси. Свідченням цього є понад 50 громадських організацій, проведення двох Форумів українців в Італії, їхні резолюції до українського уряду з прагматичними вимогами щодо легалізації їхнього становища в Італії. Та зрештою, вони здебільшого виявляються непотрібними своїй державі, а італійській владі тим більше. Це змушує емігрантів різних національностей об'єднуватись в організації, найвищим проявом чого стало створення партії «Нові італійці». Найбільш свідомою частиною заробітчан узяла участь у президентських виборах 2004 р., а факти свідчать про величезну підтримку ними Помаранчевої революції, що відобразило надії на краще життя й повернення додому. Десятки й сотні українців виходили на помаранчеві мітинги на площі Риму, Мілану, Болоньї, Неаполя, що було величезною несподіванкою для італійців. Заробітчанська тема часто політизувалась на батьківщині.

Загалом громадсько-політичну й культурну адап-

тацію українських трудових емігрантів можна визначити як вдалу. Свідченням цього є велика мережа церковних громад, громадських, культурних організацій, проведення свят, зустрічей тощо. Знайшла свій відбиток заробітчанська тема й у творчості, не лише українців, а й італійців. Окремо слід підкреслити, що найбільш свідомою частиною наших заробітчан зуміла сформулювати й надіслати свої вимоги до українського уряду, виконання яких значно покращило б становище українців в Італії. Наразі Україна залишається єдиною державою з країн-донорів робочої сили на Апеннінський півострів, що не підписала з Італією міжнародної угоди, яка б регулювала ці процеси. Це говорить про невиконання Україною частини своїх, насамперед зовнішньополітичних, функцій держави.

У перспективі, окрім поглиблення поставленої проблеми, є потреба у висвітленні характерних рис та особливостей української трудової еміграції в Італії, з'ясуванні її правового становища в цій країні, ролі УГКЦ, що по-суті взяла на себе роль держави, ставлення італійської влади на різних рівнях до наших заробітчан тощо. Актуальність поставлених тем посилюється їх практичним значенням для формування прагматичної державної політики України.

ЛІТЕРАТУРА:

- 18-19 травня в Римі Свято Матері // До Світла. – 2002. – № 4. – С. 3.
- Всесвітній форум українців // До Світла. – 2006. – № 8. – 10. – С. 42-44.
- Гайдуцький А. Міграційний капітал в Україні: прихована реальність / А. Гайдуцький // Дзеркало тижня. – 2007. – 21-27 квітня. – С. 8.
- Городецький О. Розмова з Владикою Глібом / О. Городецький // До Світла. – 2002. – № 5-6. – С. 5.
- Доманська Г. Українські «міланці» мають свій церковний посуд, Плащаницю і новий фелон... / Г. Доманська // До Світла. – 2002. – № 4. – С. 10.
- Козачок М. Партія захисту наших прав / М. Козачок // Українська газета. – 2007. – Червень. – С. 6.
- Координати українських греко-католицьких громад у Італії // До Світла. – 2003. – № 4. – С. 40-41.
- Координатори українських греко-католицьких громад у Італії, станом на 15 травня 2002 р. // До Світла. – 2002. – № 5-6. – С. 14-17.
- Лазоришин І. Помаранчевий вітер у Болоньї. Люди, хроніка подій і пережитого / Ігор Іванович Лазоришин. – Івано-Франківськ : Сімик, 2007. – 60 с.
- Лебіщак В. І скликав Форум українців... / В. Лебіщак, О. Городецький // До Світла. – 2003. – № 5. – С. 4-14.
- Небесняк Є. У нас в гостях Глава Української Греко-Католицької Церкви – Блаженніший Любомир Кардинал Гузар / Є. Небесняк // До Світла. – 2001. – № 1. – С. 6-7.
- Пилипів Б. II Форум Українців в Італії / Б. Пилипів // До Світла. – 2004. – № 6. – С. 23-24.
- Пилипів Б. Свято матері репортаж... / Б. Пилипів // До Світла. – 2004. – № 6. – С. 6-12.
- Поточняк В. Зустріч Координаторів: зорганізованих українців найбільше / В. Поточняк // До Світла. – 2004. – № 2. – С. 40-41.
- Пронюк О.Я. Стан сучасної української трудової еміграції: Італія / Оксана Ярославівна Пронюк. – Івано-Франківськ : «Нова Зоря», 2007. – 24 с.

16. Проща до святині // До Світла. – 2001. – № 1. – С. 15.
 17. Резолюція II Форуму Українців в Італії // До Світла. – 2004. – № 6. – С. 24.
 18. Сороневич М. Знайома незнайомка / М. Сороневич // Українська газета. – 2006. – Грудень. – С. 4.
 19. Сороневич М. «Із життя одного нелегала в Італії» – Альбом карикатур на теми побуту іммігрантів / М. Сороневич // Українська газета. – 2007. – Січень. – С. 9.
 20. Трошинський В. П. Українці в світі / В. П. Трошинський, А. А. Шевченко. – К. : «Альтернативи», 1999. – 352 с. – (Серія «Україна крізь віки»: у 15 т., т. 15).
 21. У Реджо Емілія до Пасхи буде вишиваний іконостас / До Світла. – 2002. – № 3. – С. 21.
 22. Умлева А. Український громадський рух в Італії. Стан і проблеми / А. Умлева // Українська газета. – 2007. – Листопад. – С. 5.

P. Havrylyshyn

SOCIAL, POLITICAL AND CULTURAL ADAPTATION OF THE UKRAINIANS IN ITALY (1991–2007)

In the article the public-political and cultural life of the Ukrainian labour emigrants in Italy is analysed. The author states that most Ukrainians remain out of Ukrainian public life of Italian Republic. However their conscious part aims at consolidating the Ukrainian workers. The important role in their association belongs to the Greek-Catholic church.

Key words: Ukrainian labour emigration, Italy, adaptation, UGKC, public-political and cultural necessities.

© П. Гаєрилішин

Надійшла до редакції 13.10.2008

УДК 94(438) "1989/2008"

СТАВЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДО ІДЕЇ ВСТУПУ ПОЛЬЩІ В ЄС (1989–2008 рр.)

СЕРГІЙ БОЧАРОВ,

кандидат історичних наук, завідувач кафедри виховання та розвитку особистості
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Стаття містить аналіз громадської думки польського суспільства щодо ідеї приєднання Польщі до Європейського Союзу. Показана динаміка змін, які відбулися в поглядах суспільства на процес інтеграції Речі Посполитої в європейські структури. Акцентується увага на позитивних та негативних очікуваннях громадян країни від євроінтеграційного процесу та на тому, наскільки вони справдилися згідно з суспільною думкою.

Ключові слова: Польща, ЄС, громадська думка, євроінтеграція.

Процес приєднання Польщі до Європейського Союзу не міг закінчитися позитивно, як і розпочатися взагалі, без певної підтримки з боку польського суспільства, тому дослідження громадської думки поляків щодо приєднання їхньої країни до ЄС є надзвичайно важливою складовою загального вивчення процесу євроінтеграції Польщі.

На жаль, вітчизняна історіографія не приділяє серйозної уваги проблемі підтримки польським суспільством ідеї приєднання Речі Посполитої до ЄС. У

той же час польські дослідники в останні роки ретельно вивчають зазначену проблему, що відображено в ряді робіт [1].

Таким чином, зазначена проблема є актуальною й заслуговує на увагу з боку українських науковців.

Мета статті полягає у визначенні ставлення польського суспільства до ідеї приєднання Польщі до ЄС на різних етапах об'єднувачого процесу.

Польське суспільство після падіння комуністичного режиму в країні у 1989 році надзвичайно пози-